

Motion till riksdagen 2017/18:1474

av **Margareta Larsson (-)**

Ett gott rättsskydd till samhällets brottsoffer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en specialavdelning inom kammarrätten inriktad på ersättningsfrågor för brottsoffer inom samhällsvården och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa rättshjälp för sökande i brottmål där samhället är förövare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Ersättningsnämnden bildades av regeringen 2013 för att pröva ersättning till dem som vanvårdats av samhället mellan 1920 och 1980. Nämnden hade ett tvåårigt mandat att pröva ansökningar som kommit in under den tiden. Obegripligt var att man här instiftade en juridisk kullerbytta som inte tillät överklagan, till skillnad från övriga brottsoffer i samhället. Man införde en stupstocksregel som innebar att det inte gick att ansöka som brottsoffer efter 1980. Detta trots att det inte fanns några juridiska bevekelsegrunder. Här har även uppdagats att många sökande nekats att komma till en muntlig förhandling. Vissa har endast fått 10 minuter medan andra har fått sina rättmätiga 30 minuter. Det som även försvårat för de sökande att få sin gottgörelse och ursäkt från samhället var Ersättningsnämndens bedömningar när det gällde rekvisitet "tidsadekvat" bedömning. Vidare fanns det frågetecken kring bedömningen av "omhändertagande", statens ansvar, "principalansvar", omsorgsansvaret hos fosterföräldrarna, bältesläggningar, isoleringsåtgärder och socialsekreterare som skrattar åt sökanden när denne berättar om övergrepp.

Sverige är ett land som lägger mycket prestige i att internationellt framstå som ett land som kommit långt när det gäller medmänsklighet. Därför är det beklagligt med alla dessa luckor och tankevrurpor i förarbetet till lagen som här kunnat ses. I dag vet vi att över hälften av de som ansökte om ersättning i Ersättningsnämnden fick avslag, trots rapporter om misshandel, sexuella övergrepp, grov försummelse och psykiskt våld. Många av dessa som hamnat inom samhällets vård fick ett livslångt socialt handikapp

med befogad misstänksamhet mot samhället och myndigheter. Självmordsfrekvensen och missbruket är höga i den här gruppen och kommer så att förbli om man i Sverige inte tänker om och tänker nytt när det gäller samhällsvården. Alla har därför att vinna på en samhällsvård som är väl genomtänkt och som förebygger långtgående skador.

Jag anser att ett gott samhälle med god demokratisk grund ska vara lika för alla vad gäller rätt till försvar och rättshjälp till offren. I de flesta situationer i en domstol eller inför en tribunal, särskilt när det är fråga om att göra sina rättigheter gällande, har man rätt att ta med sig ett biträde. Väl medveten om att det är svårt att låta sitt hjärta om de mest bedrövliga minnen man har som brottsoffer, ska det vara en oåterkallelig rättighet för varje sökande. Ett biträde som ges rätt att påminna sökanden om händelser man tidigare nämnt men som glöms bort i en muntlig förhandling utifrån nervositet och rädsla. Att sökande inte nämner alla fakta under en förhandling kan orsakas av flera aspekter. En del tar lugnande mediciner. I andra fall blockeras minnet av upplevelsen av att bli styrd i frågor av nämnden vilket riskerar att fokus och den röda tråden i det man vill berätta tappas bort.

Sverige är ett land som lägger mycket prestige i att internationellt framstå som ett föregångsland när det gäller medmänsklighet.

Utifrån misslyckandet med Ersättningsnämnden som nu är nedlagd föreslår jag istället att man inför en specialavdelning i kammarrätten för att bistå de mest utsatta i samhället vad gäller övergrepp av olika slag, våld och försummelser. Det torde nämligen vara naivt att tro dessa problem med brottsoffer inom samhällsvården vara avklarade för all framtid efter Ersättningsnämndens plötsliga uppdykande och försvinnande. Ett seriöst försök att återskapa en rättsordning för de mest utsatta torde öka incitament till en kvalitetsökning kring samhällsvården idag samt en attityd-förändring kring olämplig myndighetsutövning. Mitt förslag är att en specialavdelning inom kammarrätten även möjliggör ersättning till dem som tidigare nekats sådan av Ersättningsnämnden till en ny prövning. Här ska inte göras någon åtskillnad på folk och folk vilket innebär att även de finska krigsbarn som nekades ersättning då de ansökte ska få sin sak prövad. Enligt min mening ska barnperspektivet råda i bedömningsgrunden och ett "mjukt" rekvisit införas som låter rättstillämparen ta ställning till om t.ex. "samhället haft ansvar för placeringen".

Min förhoppning därmed är att riksdagen ska inse, efter fiaskot med Ersättningsnämnden, att samhällets ansvar för samhällets brister inte bör avgöras av en statligt inrättad nämnd, med ledamöter som ingår i regeringens vanliga "nämndpool". Jag eftersträvar en modell där förvaltningsprocesslagen och rättegångsbalken, i tillämpliga delar, ska gälla fullt ut för förhandlingar. Detta inkluderar fullgoda motiveringar, rätt till biträde, rätt till fri bevisprövning, överklagan och rätt till muntlig förhandling som får ta den tid som krävs för målet.

Enligt min mening är det viktigt, med de dåliga erfarenheter som gjorts med att gottgöra samhällets offer, att göra om och göra rätt. Barnhemsepoken i Sverige med dess fosterhemsplaceringar måste belysas och återigen tas upp till diskussion. Annars är en förändring av dagens samhällsvård omöjlig. Folkhemmets moderna historia handlar till viss del om människohandel där barn användes som sexslavar och barnarbete kantat med psykisk och fysisk misshandel. I dag torde inte barnarbete vara ett stort problem, dock tyder mycket på att sexuella övergrepp/förförelser, drogförsäljning och allvarliga försummelser fortsätter. Ännu ett kvarstående problem är dåliga kontroller från socialtjänsten samt oförmåga hos många inom myndigheten att ta dessa larm och

varningssignaler på allvar. Enligt min reflektion kan detta tyda på bristande ansvarsutkrävande.

Margareta Larsson (-)